

Çocuk Katılımlı Araştırma Olgusuna Yönelik Kavramsal Bir Çözümleme*

A Conceptual Analysis of the Phenomenon of Child Participatory Research

Derya Koçak, Temel Çalık

Yazar Bilgileri

Derya Koçak
Öğretmen, Gazi Üniversitesi,
Eğitim Bilimleri,
dkbicak@gmail.com

Temel Çalık
Prof. Dr., Gazi Üniversitesi,
Eğitim Bilimleri,
temelc@gazi.edu.tr

ÖZ

Son yıllarda giderek artan sayıda araştırmacı, sosyal aktörler olarak çocuk kavramına daha fazla odaklanmaktadır. Çocukların kendi yaşamlarının öznesi olduğu ve onların pasif araştırma nesnelere olarak konumlandırılmaması gerektiği argümanı daha çok kabul görmeye başlamıştır. Değişen çocukluk kavramı ve çocuk hakları gündemi, çocukların araştırmadaki rolleri konusunda yeni tartışmalara yol açmıştır. Bu çalışma, çocuk katılımlı araştırma kavramını etraflıca incelemeyi amaçlayan kuramsal bir çözümlemedir. Çalışmada çocuk katılımlı araştırma kavramı, çocuğun katılım hakkı perspektifinden incelenmektedir. Bu yönde, çocuklarla yapılan katılımlı araştırmaların mevcut durumunu, çeşitli sorunlarını, önemini ve önündeki bazı engelleri tartışmaya açarak konu ile ilgili genel bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır. Çocuk katılımlı araştırmaların gündeme getirdiği konular ulusal ve uluslararası alanyazın incelenerek tartışılmıştır. Yerli ve yabancı alanyazın taranarak çocuk katılımlı araştırma kavramının bileşenleri ortaya konulmuştur. Araştırmanın felsefi arka planında pragmatizm ve bu felsefenin eğitime uyarlanmış hali olan demokratik eğitim olgusu yatmaktadır. Araştırma, sahada çocuklarla çalışan araştırmacıların uygulamalarına katkıda bulunabilecek bir analiz niteliği taşımaktadır.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler
Çocuk katılımı
Katılım hakkı
Çocuk katılımlı araştırma

Keywords
Child participation
Right to participation
Child participatory research

Makale Geçmişi
Geliş: 10.09.2024
Kabul: 27.11.2024

ABSTRACT

In recent years, an increasing number of researchers have focused more and more on the concept of children as social actors. The argument that children are the subjects of their own lives and should not be positioned as passive objects of research has become more widely accepted. The changing concept of childhood and the child rights agenda has led to new debates about the role of young children in research. This study is a theoretical analysis that aims to examine the concept of child participatory research in detail. In the study, the concept of child participatory research is analysed from the perspective of the child's right to participation. In this direction, it aims to provide a general perspective on the subject by discussing the current situation, various problems, importance, and some obstacles to participatory research with children. The issues raised by the research with child participation were discussed by analysing national and international literature. The components of the concept of child participatory research were revealed by reviewing domestic and foreign literature. The philosophical background of the research is based on pragmatism and the phenomenon of democratic education, which is the adaptation of this philosophy to education. The research has the characteristics of an analysis that can contribute to the practices of researchers working with children in the field.

* Bu çalışma 01-05 Mayıs 2024 tarihlerinde düzenlenen 15. Uluslararası Eğitim Yönetimi Forumu'nda (EYFOR-15) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Makale Türü

Derleme

Önerilen Atıf Koçak, D. & Çalık, T. (2024). Çocuk katılımlı araştırma olgusuna yönelik kavramsal bir çözümleme. *TEBD*, 22(3), 2409-2434. <https://doi.org/10.37217/tebd.1545222>

Giriş

Çocuk katılımlı araştırma yeni bir olgu değildir. 1980'lerin ortalarından itibaren araştırmacılar ve psikologlar çocuklara, bilginin araçları, yaratıcıları olarak görülen ve 'yeni çocuk imajı' olarak adlandırılan bir perspektifle yaklaşılmaya başlamışlardır. Çocuğun toplumda sosyal bir aktör olarak tanınması anlayışını artıran sosyal bilimlerdeki yeni paradigmlar, çocuk haklarına ilişkin farkındalığın artmasıyla birlikte gittikçe daha çok kabul görmeye başlamıştır. Çocuk hakları gündemi, yeni çocukluk sosyolojisi konusundaki uluslararası farkındalık; çocukların kendilerine danışılma, dinlenilme ve kendilerine sağlanan hizmetleri etkileme hakları olduğunu vurgulayarak çocukları araştırma sürecinin her aşamasına aktif bir şekilde dâhil eden araştırmaları şekillendirmiştir (Darbyshire vd., 2005). Katılım biçimleri son yıllarda geliştiği için çocukların belli durumlarda kendi araştırmalarını yönetebileceği daha modern bir konuma yönelmiştir (Kellett, 2005; Lofdahl, 2005).

Çocuk katılımlı araştırmalar, çocuğun 'katılım hakkı' ile ilgilidir. Özellikle çocukların seslerini duyurma ve katılım haklarına olan inanç, çocukların görüşlerinin araştırmalara dâhil edilmesini sağlamıştır. Çocuk haklarının geliştirilmesine yönelik önemli bir politika belgesi olan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde (BMÇHS) yer alan haklar; yaşama, gelişme, korunma ve katılım hakkı olarak sınıflandırılmaktadır (Kurt, 2016). Katılım haklarının en tartışmalı alanlardan biri olması, çocukların kendi tasarladıkları araştırmalara öncülük etmeye başlamalarının yolunu açmıştır (Kellett, 2005; Sinclair, 2004). Sözleşme'nin 12. maddesinde yer alan çocukların katılım hakları, çocukların kendilerini etkileyen faaliyet ve kararlara daha eşit bir şekilde katılmalarıyla ilgilidir. Sözleşme, taraf devletlerin "kendi görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun, kendisini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını" sağlaması ve çocuğun görüşlerine, yaşına uygun olarak gereken ağırlığın verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Aynı zamanda 13. madde, her türden bilgi ve fikirleri, çocuğun seçeceği herhangi bir medya aracılığıyla özgürce ifade etme hakkı bulunduğunu ifade eder (UNICEF, 2004). Sözleşmenin bu maddeleri çocukların kendi yaşamlarını etkileyen tüm konularda bilgilendirilmelerini, karar alma süreçlerine dâhil edilmelerini ve onlara danışılmalarını gerektirmektedir. Çocukların katılım haklarının Sözleşme ile gündeme gelmesiyle birlikte araştırmacıların çocuklarla çalışma yapmaya yönelik katılımcı temelli metodolojik yaklaşımlara olan ilgisi artmaya başlamıştır. Araştırmacılar, çocukların çocuklarla araştırma yürüttüğü çalışmaları tasarlamaya ve teşvik etmeye başlamıştır (Bulut, 2022; Gallacher ve Gallagher, 2008; Hill vd., 1996).

Katılımlı araştırmalar, çocukların araştırmaya katılma davetini kabul etme veya reddetme, herhangi bir noktada araştırmadan çekilme, araştırmanın amaçlarının oluşturulması, çocukların kendi bilgilerine katkıda bulunmalarını sağlayacak yöntemlere ilişkin kararlar alabilme, verilerin yorumlanması, çocuk bakış açılarının temsil edilmesi, savunulması gibi bilginin birlikte

yapılandırıldığı yetişkin-çocuk müzakere sürecini ifade etmektedir (Mason ve Hood, 2011). Çocuk katımlı araştırmalarda çocuklar ve araştırmacılar arasındaki diyalogun ve güç paylaşımının önemli bir unsur olduğunu belirten Hart (1992), çocukların katılımını farklı seviyelerle ifade edilen bir merdivenin basamaklarıyla göstermiştir. En düşük seviyeler, manipülasyon, dekorasyon ve maskotluktur. Basamaklar yükseldikçe gerçek katılım modellerine ulaşılmaktadır. Gerçek katılımı içeren sonraki basamaklar: Bilgilendirerek görevlendirme, danışılarak bilgilendirme, yetişkinlerin başlattığı kararların çocuklarla alındığı süreçler, çocukların başlattığı ve çocukların yürüttüğü süreçler, çocukların başlattığı ve kararların çocuklar tarafından verildiği süreçlerdir. Merdiven, çocukların ne kadar katılım gösterebileceklerini ortaya çıkarmada yol göstermektedir. Bu bağlamda alanyazın incelendiğinde, çocukların araştırmaya katılımlarının en yaygın yolunun yetişkinler tarafından tasarlanan ve yürütülen çalışmalar olduğu görülmektedir. Az karşılaşılan fakat hızla genişleyen alan ise çocuklar tarafından başlatılan ve yönetilen araştırmalardır. Bu araştırmalarda çoğunlukla nitel yaklaşımlar kullanılmakta, çocukların kendilerini bir dereceye kadar özgürce ifade edebilmelerine olanak sağlanmaktadır. Genel anlamda yapılan araştırmalar, çocukların gündemi belirlenmelerine ve araştırmanın yürütülmesine katkıda bulunmalarına nadiren olanak tanıdığı ileri sürülmektedir (Hill, 1997).

Alanyazında çocuk merkezli araştırmalar hakkında çok fazla tartışma vardır (Christensen ve James, 2017). Tartışılan konular daha çok toplumda çocukluğun konumu, yetişkinlerin çocuklara ve çocukların kendilerine karşı tutumları üzerinden ele alınmaktadır. Punch (2002) çalışmasında çocuklarla yapılan araştırmaların yetişkinlerle yapılan araştırmalara benzer veya farklı yönlerini araştırmıştır. Çocuklarla yapılan araştırmaların potansiyel olarak farklı olmasının temel nedenleri arasında, yetişkinlerin çocuklara yönelik algıları, çocukların toplumundaki ötekileştirilmiş konumları ve çocukların doğası gereği farklı olduğu ileri sürülmektedir. Çocuklar, yeterince önemsenmeyen bir kaynak olarak değerlendirilmektedir. Çoğu araştırmacı, çocukları aktif araştırma katılımcısı olma yeteneğine sahip olmayan 'geleceğin yetişkinleri' olarak görmüştür. Çocuk katımlı araştırmalar, asimetric yetişkin-çocuk ilişkileriyle karakterize edilmekte; bu ilişkilerde yaş yapısal bir rol oynamaktadır. Bu durum çocukların katılımını engelleyen önemli bir unsurdur (Mason ve Hood, 2011). Çocuk katımlı araştırma savunucuları, çocukların yetişkin normlarına uymanın ve yetişkin kültürüne daha fazla değer vermenin öğretilmesi sürecini eleştirmektedir (Gallacher ve Gallagher, 2008).

Gelişim psikolojisinin çocukluğun yetişkinler tarafından hâlihazırda bilinen bir olgu olduğu, çocukların öngörülebilir yaş parametreleri dâhilinde davrandığı, çocuk gelişiminin standart olduğu ve doğrusal bir şekilde ilerlediği görüşü eleştirilmektedir. Çeşitli argümanlar, gelişim psikolojisinin çocukların gündelik yaşamlarını, sosyal dünyalarına aktif katılımlarını yeterince tanımlayamadığı,

anlayamadığı, öznel deneyimlerini araştıramadığı üzerine yoğunlaşmaktadır. Alanın, çocukları yaşadıkları bağlamdan ayrılacak bir varoluşa sahip gibi araştırılmasını; psikolojik özelliklerinin tarafsız bir gözlemci tarafından kaydedilip anlaşılacağı şeklindeki anlayışı eleştirilmektedir. Ayrıca çocuklar ana akım gelişim psikolojisinde güvenilir bilgi kaynakları olarak görülmektedir. Çocuklardan edinilen bilgiye şüpheyle yaklaşılır. Onların deneyimler hakkında güvenilir ve tutarlı bir şekilde bilgi sağlayamadıkları varsayılır. Çocuklar, geçici bir fantezi dünyasında yaşayan, telkinlere açık, uydurmaya yatkın, yaşa bağlı sınırlı yeteneklere sahip kişiler olarak görülmektedir. Bu önermeler çocukların yetişkin oluncaya kadar kendilerini tanımlama görevi için donanımsız olduğu imajını ortaya çıkarmaktadır. Geleneksel araştırmalar, çocukları beceriksiz, güvenilir ve eksik, yalnızca üzerinde çalışılacak nesnelere kavramsallaştırdığı için eleştirilmiştir (Hill vd., 1996). Ayrıca bu araştırmaların çocukları aktif katılımcılardan ziyade araştırmanın nesnelere olarak gören yaklaşım yöntemleri ile çocukları daha düşük bir konuma yerleştirme riski taşıyabileceği öne sürülmektedir (Bulut, 2022). Sonuç olarak bu argümanlar evrensel, bilinen, öngörülebilir bir çocukluk vizyonunu yansıtan, çocukların uzman rolünden dışlandığı ana akım araştırma modelini üretmektedir (Harris ve Barnes, 2009; Hogan, 2005).

Geleneksel araştırmalarda veri sağlama rolleri ile ön plana çıkan çocukların; katılımcı perspektifle birlikte soruların planlanması, kanıtların toplanması, analiz edilmesi, bulguların açıklanmasında aktif rol alabileceği öne sürülmektedir (Alderson, 2001). Son yıllarda yapılan araştırmalar, çocukları kendi öğrenimlerinin aktif katılımcısı olan alternatif bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Çocukları sosyal aktörler olarak kavramsallaştırmaya yönelik bu bakış, çocukların sadece yetişkinlere bağımlı pasif nesnelere olmadığını, aynı zamanda çevrelerini anlamlandıran ve ona aktif olarak katkıda bulunan yetkin sosyal aktörler olduklarını vurgulayan araştırmalara işaret etmektedir (Barker ve Weller, 2003; Hill, 1997). Bu durumun temelini yapılandırmacı perspektifin (Stephenson, 2009) ve eleştirel teori paradigmasının (Hogan, 2005) bir sonucu olduğuna yönelik güçlü bir vurgu vardır.

Çocuk Katılımını Destekleyen Yöntemler

Sosyal araştırmalarda çocuk katılımının giderek daha fazla kabul görmesi, araştırma yöntemleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Katılımcı araştırma gündemi, çocuk merkezli metodolojilerinin geliştirilmesine etki etmiştir. Çocukların deneyimlerini araştırmak için bilimsel, ahlaki, politik ve pragmatik pek çok neden bulunmaktadır. Onların dünyaya dair deneyimlerini anlayabilmek metodolojik açıdan basit bir mesele değildir. Alanyazında çocukların araştırma yöntem ve prosedürleri belirleme sürecine dâhil edildiği çalışmalarda çok çeşitli yöntemlerin geliştirildiği ve kullanıldığı görülmektedir. Çocukların deneyimlerini araştırırken birden fazla yöntem kullanmanın çocukların ilgisini çekmede, onların algılarını ve deneyimlerini yakalamada fırsatlar sunan değerli bir

yaklaşım olduğu savunulmaktadır (Alderson ve Goodey, 1996; Darbyshire vd., 2005; Greene ve Hill, 2005; Punch, 2002). Gallacher ve Gallagher (2008) katılımcı olduğu savunulan araştırma tekniklerinin çoğunun çeşitli şekillerde okullarda kullanılan pedagojik yaklaşımları yansıttığını ileri sürmektedir. Rol oynama, beyin fırtınası, grup tartışması, hikâye yazmak, çizim yapmak, çalışma sayfalarını doldurmak gibi çalışmalar, çocukların aşına olduğu ve eğitimin büyük bir bölümünü oluşturan yöntemlerdir. Ancak katılımcı araştırmalar çocukların pasif bir şekilde yanıt vermesinden daha fazlasını içerir. Katılımcının bir araştırma veya projeye katılma konusunda bilinçli karar vermesini gerektiren bir süreçtir. Alanyazın, çocukların yaşam deneyimlerini ortaya çıkarmanın önemli bir yolunun anketler, derinlemesine görüşmeler gibi yetişkin merkezli 'ana akım' sosyal araştırma tekniklerinden ziyade (Morrow, 2008) pratik aktiviteler yoluyla çeşitli veri toplama tekniklerinin kullanılması gerektiğini savunur (Clark ve Moss, 2012; Greenfield, 2004; Hart, 1992; Punch, 2002). Araştırmacılar daha çok çocukların becerilerine dayalı yöntemleri kullanma eğilimindedir. Bu durum, resim, günlükler, gözlem, bireysel görüşmeler, grup tartışmaları, kısa hikâyeler, rol yapma, çalışma sayfaları, fotoğraf, ses ve video kayıtları gibi (Eckhoff, 2019; Hill, 1997; Nesbitt, 2000) çok sayıda yenilikçi veya uyarlanmış tekniğin geliştirilmesine yol açmıştır. Barker ve Weller (2003) çocuk merkezli araştırma yaklaşımı geliştirilen bir yolu olarak, gözlem, fotoğraf, günlükler, çizimler ve derinlemesine röportajlar gibi yenilikçi ve kapsayıcı çocuk merkezli, nitel araştırma tekniklerinin benimsenmesi gerektiğini belirtir. Öte yandan Smith vd. (2005) fotoğraf kullanmanın çocukların öğrenme deneyimlerine ilişkin düşüncelerini keşfetmek için verimli strateji olabileceğini ileri sürmüştür. Greenfield (2004) çocukların oyun alanları hakkındaki düşüncelerini yakalamak için tek kullanımlık kameralar kullanmıştır. Çok küçük yaştaki, okuma yazma bilmeyen çocuklar, araştırmalara modeller, çizimler, şarkılar, haritalar, günlük rutinleri aracılığıyla katkıda bulunabilir. Yapılan araştırmalar, çocuklara danışmanın gerçekten mümkün olduğunu göstermektedir (Boyden ve Ennew, 1997; Cremin ve Slatter, 2004; Hart, 1992).

Çocukların araştırmaya katılma kapasitesini kolaylaştırmak için Katılımlı Eylem Araştırmaları (KEA) gittikçe yaygınlaşmaktadır (O'Kane, 2000). KEA, işbirlikçi ve dönüştürücü bir araştırma yaklaşımıdır (Gilbert, 2022). KEA, metodolojik bir duruş olarak geçerli bilginin yalnızca iş birliği ve eylem yoluyla üretildiği inancına dayanır (Mason ve Hood, 2011). Ortak bilgi üretimine dayalı olduğu için demokratik katılımı vurgular. Ortaklaşa fikir üretme yoluyla bireysel ve toplumsal öğrenmeye olanak tanır. Karar verme sürecine katılım, "Katılımcı yaklaşımda, paydaşlar sadece alınan kararlardan haberdar edilmez, karar oluşturma ve verme süreçlerine de katılır. Farklı paydaşların katılımı hem ilgili konu ve kararların tüm ilgi gruplarının çıkarlarını içermesine imkân verir hem de tek yönlülükten kaynaklanan geri dönüş aşamasını ve buna bağlı olarak kaynak israfını engeller. Ayrıca katılım ile paydaşların doğrudan karar verme süreçlerine katılımını esas alan katılımlı

demokrasiyi, güçlenmeyi ve toplumsal öğrenmeyi geliştirir ve pekiştirir.” (Ataöv ve Arkadas-Thibert, 2017). Çocuk katılımın göstermelik olmaması, anlamlı hale gelmesinde KEA'nın olumlu dönüşümsel değişiklikler getirebileceği vurgulanmaktadır (Johnson, 2012).

Çocuk merkezli araştırmalarda yöntemlerin seçimi, uygulanması ve verilerin analizine yönelik eleştirel düşünme, araştırma sürecinin merkezinde olmalıdır (Punch, 2002). Katılımcı araştırmalar, çocukların yeterliliğine olan inanç üzerine inşa edilmiş, her çocuğa kendi dünyasının benzersiz ve değerli bir deneyimleyicisi olarak saygı gösterilen bir yöntem kullanmayı gerektirir. Araştırmacılar, çocukların anlayış düzeyine, bilgi düzeyine, ilgi alanlarına ve sosyal dünyadaki belirli konularına uygun yöntemler kullanmaya açık olmalıdırlar (Greene ve Hill, 2005).

Çocuk Katılımlı Araştırmaların Çıktıları

Çocuk katılımlı araştırmaların çocukların refahı için bir dizi fayda sağladığı tespit edilmiştir. Çocuklarla ve gençlerle çalışmanın özgürleştirici araştırma paradigmaları yaratılmasını teşvik ettiği (Fleming, 2011), çocukların araştırmaya katılımlarının onların deneyimlerine ilişkin yeni bakış açıları üretme, çocukların özgüven, özsaygı, görüşlerinin değerli olduğu ve değişimi etkileyebileceği inancı geliştirmelerini desteklediği (Graham vd., 2017; Kirby, 2004), çocuklarda etik farkındalık ve iletişim becerileri ile (Wyn, 2007) eleştirel ve analitik düşünme becerilerinin geliştiği (Kellett, 2005), çocukları güçlendirerek onlara bir ses ve kendilerini ifade etme özgürlüğü verdiği (Bartlett, 1998) belirtilmektedir. Ayrıca toplumsal açıdan çocukların yaşam deneyimleri hakkında derinlemesine bilgi edinerek politikalar, program ve hizmetlerin geliştirilebileceği (Mannion, 2007); vatandaşlık duygularının gelişmesine destek olabileceği (Mitra ve Serriere, 2012) ifade edilmektedir. Örneğin Birleşik Krallık'ta yerel ve ulusal düzeyde politikaların geliştirilmesinde çocuklara danışılmasını sağlayan giderek artan girişimler olduğu görülebilir (Smith ve Barker, 1999).

Çocuklar tarafından yapılan araştırmalar yararlı yaklaşımlar sunmakla birlikte, çocukların yaşamlarına dair anlayışımıza orijinal katkı sağlayabilir (Kellett, 2005). Çocuklarla birlikte çalışmak, çocukların güven, araştırma becerisi, dezavantajlarının üstesinden gelme kararlılığı kazanmalarına; nesiller arası güç dengesizliklerinin giderilmesine, araştırma için yeni yönler açılmasına ve çocukların benzersiz bakış açılarından yararlanılmasına yardımcı olabilir (Alderson, 2001). Bu araştırmalar çocukları, aktif vatandaşlar olarak kendi yaşamlarını şekillendirmek için birlikte harekete geçirebilir. Çocukların araştırmada aktif katılımcılar olarak güce sahip olmaları, araştırma sürecinden daha fazla keyif almalarına, kendi görüş ve deneyimlerini doğru şekilde rapor edebilmelerine olanak tanır (Alderson, 2005). Yetişkin araştırmacıların bakış açılarından ziyade araştırılan çocukların bakış açılarına erişmeyi vaat ettiğinden (Gallacher ve Gallagher, 2008) katılımcı yöntemlerin çocukların öznel gerçeklikleri hakkında daha 'gerçek' bilgi ürettiği görülmektedir (Grover, 2004). Katılımcı yaklaşımlar özgürleştirici ve demokratiktir. Yetişkin-çocuk arasındaki güç ilişkilerinin

dengelenbilmesinde ve çocuklar için sosyal adaletin geliştirilebilmesinde çocukların araştırmacı olarak desteklenmeleri önemli bir yol olarak görülmektedir (Mason ve Hood, 2011). Çocuk merkezli araştırmalar çocukların yaşamlarını anlama açısından önem taşır. Araştırmalarda çocukların aktif katılımları, deneyimlerinin ve bakış açılarının araştırmaya bilgi girdisi oluşturmasını sağlar. Doğru ve kültürel açıdan özgül bilgiler, elde edilen bulguların değerini ve geçerliliğini artırır. Çocuklardan elde edilen sistematik bilgiler, çocukların haklarını ve iyi olma hallerini geliştirici nitelikteki yasaların ve uygulamaların güçlendirilmesine katkıda bulunabilir. Aynı zamanda Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde öngörüldüğü gibi, çocukların kendilerini etkileyen durumlara katılma haklarının güvence altına alınması açısından hayati önem taşır (Graham vd., 2013).

Çocuklarla ilgili yapılan araştırmalarla ilgili tartışmalar, etik konulara ve yöntemlere odaklanma eğilimindedir.

Çocuk Katılımlı Araştırmalarda Etik

Çocukların gelecekleriyle ilgili araştırmalara aktif katılımcılar olarak dâhil edilmesi yönünde etik tartışmalar sürmektedir. Çocukların üzerinde araştırma üreten 'yetişkin' yönelimden, çocuklarla birlikte daha katılımcı bir araştırmaya geçmenin getirdiği pek çok zorluk bulunmaktadır (Darbyshire vd., 2005). Profesyonel araştırmacıların çocuk araştırmacılarla çalışması, rıza, gizlilik, risk, erişim, mahremiyet gibi ekstra etik ve bilimsel sorunları gündeme getirmiştir. Çocuklarla yapılan araştırmaların, daha fazla tartışılması gereken etik konuları içerdiği belirtilmektedir (Alderson, 2001; Ebrahim ve Muthukrishna, 2005; Morrow, 2008; Punch, 2002).

Çocuk katılımlı araştırmaların artması birçok kurum ve kuruluşun etik, anlamlı ve kapsayıcı uygulamaları sağlamak için araştırma etiği konusunda politikalar geliştirmesini sağlamıştır (Edmonds, 2003; Feinstein ve O'Kane, 2008; Morrow ve Richards, 1996; Schenk ve Williamson, 2005; Shaw vd., 2011; Spriggs, 2010). Çocuklarla danışma yönteminin artan kullanımı, araştırma metodolojisinin geçerlilik ve güvenilirlik konularına ilişkin çok sayıda alanyazının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Cremin ve Slatter, 2004; Hancock ve Mansfield, 2002). Thomas ve O'Kane (1998), çocuk katılımlı araştırmalarda ortaya çıkan etik sorunların katılımcı bir yaklaşım kullanılarak aşılabileceğini savunmaktadır. Katılımcı bir yaklaşımın aynı zamanda güvenilirlik ve geçerliliğe de yardımcı olabileceğini öne sürmektedir.

Çoğu toplumda çocuklara büyüdüklerinde sahip olabilecekleri potansiyelleri nedeniyle değer verilmekte fakat mevcut deneyimleri açısından değersizleştirilmektedir (Greene ve Hill, 2005). Bu bakış açısı, toplumsal algılar, çocuk merkezli yöntemlerin çocukları güçlendirmekte başarısız olmasına neden olmaktadır (Barker ve Weller, 2003). Etik araştırma standartları oluşturmanın ilk adımı güç, stereotipler ve çocukların statüsüyle ilgili bu sorunları dikkate almaktan geçmektedir (Alderson ve Goodey, 1996). Çocukların haklarına, duygularına, onlarla kurulan ilişkilere dikkat

edilerek sosyal yapılandırmacı bir bakış açısıyla gerçekleştirilen araştırmalar aracılığıyla etik anlayışın geliştirilmeye devam edeceği öngörülmektedir (Bulut, 2022; Christensen ve Prout, 2002).

Çocuk Katımlı Araştırmaların Bir Sentezi

Alanyazında, çocukları kendi dünyalarının araştırmacıları olarak konumlandıran, çocukları ve gençleri aktif araştırmacılar olarak güçlendirmeyi amaçlayan araştırmalarda artış olduğu görülmektedir (Burke, 2005; Coşkun, 2022; Einarsdottir, 2005; Lansdown, 2005; Ryu, 2022; Topçuoğlu, 2019). Çocukların karar alma süreçlerine katılımı okul tasarımı, açık hava oyun alanlarında değişiklik yapma gibi pek çok yerel ve yenilikçi girişimlerin odak noktası olmuştur (Clarke vd., 2015; Dierkx, 2003; World Vision, 2022).

Alanyazın çocuklarla yapılan araştırmalarda güç ilişkilerine dikkat çekmektedir (Waller ve Bitou, 2011). Kurumlarda çocuk ile yetişkin arasındaki güç farklılığı, yetişkinlerin üstünlüğünün iletilmesine hizmet edebilir. Bu durum çocuğu daha alt konuma yerleştirir. Çocukların bilginin ortak yaratıcıları olarak görülmemesi onların araştırmacıyla etkileşimini etkileyebilir. Araştırmacı otorite figürü rolünü üstlenirse çocuklar, öğretmenlerin sorusuna doğru cevapları aradıkları gibi araştırmacının duymak istedikleri şeyi paylaşacaklardır (Greene ve Hill, 2005). World Vision (2022) adlı sivil toplum kuruluşu "Çocukların Karar Alma Süreçlerine Katılımına İlişkin Küresel Raporunda" kız ve erkek çocukların yerel ve ulusal düzeyde kurumsal karar alma süreçlerine nasıl dâhil olduklarına ilişkin 55 saha ofisinden raporları bir araya getirmiştir. Bu rapora göre katılımın çocuklar üzerindeki en temel etkisi yaşam becerilerindeki artıştır. Çocukların, özgüvenlerinde, problem çözme ve liderlik yeteneklerinde olumlu değişim görülmüştür. Çocukların karar alma alanlarına katılımlarının bir sonucu olarak toplumdaki diğer yetişkinlerle ilişkilerinde güven ve saygı oluşturulduğu belirtilmektedir. Çocukların topluma önemli katkıda bulunan kişiler olarak görülmesi, çocuk katılımının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Öte yandan kültürel normlar, çocukların deneyimsiz, sınırlı bilgi sahibi oldukları yönündeki toplum algısının yetişkinlerin çocuk katılımını ciddiye almasını engellediği tespit edilmiştir. Özellikle kız çocuklarının rollerine ilişkin kültürel inançlar nedeniyle kızların daha fazla kısıtlandığı bulunmuştur. Sonuç olarak karşılıklı saygı ve dinlemeye dayanan olumlu ilişkiler olmadan katılım; faydacı, gösterişçi ve çıkarıcı hale gelebilir. Çocuklar için karar alma sürecine katılmanın eylemin ötesinde bir değeri vardır. Bu yalnızca temel bir çocuk hakkı değil, aynı zamanda harekete geçme, birbirini önemseme ve en savunmasız olanlara hizmet etme konusunda önemli bir adımdır. Bu yöndeki zorluklara karşı koymanın en tutarlı yolu ebeveynlere, bakıcılara, öğretmenlere ve toplumdaki diğer yetişkin karar vericilere daha fazla farkındalık ve duyarlılık kazandırmaktır.

İngiltere'de çocuklara yönelik araştırmaların geliştirilmesini teşvik etmek, çocukları ve gençleri aktif araştırmacılar olarak güçlendirmek amacıyla Çocuk Araştırma Merkezi kurulmuştur. Bu

merkez, 10-14 yaş arası çocukların kendileri için önemli olan araştırmaları yürütmelerini destekleyerek, onların sesini duyurmayı amaçlamaktadır (Mason ve Hood, 2011). Lofdahl (2005) 3-6 yaş arası çocukların ortak oyunda ortak anlam oluşturmalarına odaklanmıştır. Oyuncu özneleri ve bağlamın ortak yaratıcıları olarak çocukların karmaşıklıklarını videoya kaydederek ve gözlemleyerek, küçük çocukların yaşam, ölüm ve hastalık gibi zorlu konular hakkında aktif olarak bilgi inşa ettiklerini bulmuştur. Araştırmanın bulguları, araştırmacıların çocukların anlam oluşturmalarını açık uçlu bir şekilde dinlemek için çeşitli platformlar oluşturmaları koşuluyla, çocukların görüşlerini ve deneyimlerini ifade etme konusunda yetkin olduklarını göstermektedir. Çocukların bilgilerini paylaşmalarını sağlayacak farklı ve yaratıcı tekniklerin kullanılmasını vurgulayan Ebrahim ve Muthukrishna (2005) dört yaşın altındaki çocuklarda sohbetler, oyun oynama, rol yapma, şarkı söyleme gibi katılımcı teknikleri seçmenin uygun olduğunu bulmuşlardır. Çoklu yöntem stratejisi ile çocukların görüş ve düşüncelerini çeşitli şekillerde dile getirebileceklerine dikkat çekmişlerdir. Pyle (2013) anaokulu çağındaki çocuklarla yaptığı çalışmada hem sözlü hem de sözsüz verilerin toplanmasıyla çok adımlı bir fotoğraf çıkarma yöntemi geliştirmiştir. Çocukların sınıf temelli öğrenme deneyimleriyle araştırmalara anlamlı bir şekilde katkıda bulunabilme yeteneklerine sahip olduklarını bulmuştur. Burke (2005) ilkokul öğrencileriyle yaptıkları çalışmada, çocukların çok küçük yaşlardan itibaren hem kendilerinin hem de akranlarının yaşamları üzerinde araştırmacı ve bilgi kaynağı rollerini üstlenebildiklerini göstermiştir. Ampirik kanıtlar çocukların güçlü aktörler olarak kişisel deneyimlerini paylaşabildiklerini desteklemektedir (Bristow ve Atkinson, 2020; Cremin ve Slatter, 2004; Dunn, 2015; Graham vd., 2017; Lang ve Shelley, 2021; Leat ve Reid, 2012; Manassakis, 2020; Maynard vd., 2021; Messiou, 2014; Pahl ve Pool, 2011; Spyrou, 2016; Thomson ve Gunter, 2007).

Türkiye’de demokratik okul kültürünün güçlenmesine katkıda bulunmak için 2013-2015 yılları arasında İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi ile Eğitim Reformu Girişimi ortaklığında yürütülen “Demokratik Okullara Doğru: Öğrencileri ve Okulları Güçlendiren Katılım Uygulamaları” projesi, katılım temelli araştırmalar için önemli bir örnektir. Proje, çocuklar ve farklı paydaşların eğitim sürecine ve karar alma mekanizmalarına tam ve etkin katılımını sağlamayı kolaylaştırmayı, ‘katılımcı okul’ uygulamalarını geliştirmeyi amaçlamıştır. Projede tüm paydaşların katılımıyla çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Çocuklara, velilere, okul çalışanlarına, öğretmenlere ve okul idarecilerine yönelik güçlendirme atölyeleri ve eğitimler düzenlenmiştir. Buna göre katılımcı okul uygulamaları; “Okuldaki tüm paydaşlarla birlikte geliştirilir ve uygulanır. Eğitim süreçlerine ve karar mekanizmalarına etkin katılıma dönüktür. Okulun gereksinimlerini dikkate alır. Mevcut katılım mekanizmalarını güçlendirir ya da alternatifler yaratır. Gönüllülük esasına dayanır.” (Kılıç, 2015).

Kaçmaz vd. (2011) yaptıkları çalışmada, akran arabuluculuk sürecinde öğrencilerin yaşadıkları güçlükler, arabulucu öğrencilerin perspektifinden incelenmiştir. Arabulucu öğrenciler,

çatışan tarafların kendilerini ifade etmede güçlük çektiklerini, duygusal direnç gösterdiklerini, yetersiz iletişim becerileri nedeniyle sağlıklı çözüm üretemediklerini vurgulamışlardır. Okul ortamında öğrenciler arasında yaşanan çatışmaların yapıcı ve barışçıl olarak yönetilebilmesi için öğrencilere müzakere ve akran arabuluculuk becerileri konusunda yeterlik kazandırılmasının oldukça önemli olduğu tespit edilmiştir.

Öktem vd. (2020) tarafından yapılan araştırmada yerel yönetimler ile katılım ilişkisi ele alınmıştır. Bu doğrultuda Kâğıthane Belediyesi Çocuk Meclisinin yapmış olduğu çalışmalar, bu çalışmalarla ilgili mülakatlar, çocuk meclisinde çocuklarla yapılan görüşmeler, 11-15 yaş grubuyla yapılan mülakatlar sonucunda veriler oluşturulmuştur. Çalışmada üç farklı nitel alan araştırmasına yer verilmiştir. Çocuk meclisinin yerel yönetimdeki rolü ve yerel yönetim düzeyindeki katılım olgusu, gözlem ve mülakat çalışmasıyla analiz edilmeye çalışılmıştır. Çocuklara yetki ve söz hakkı verilmesiyle, araştırma sürecinin öznesi ve iş birliği aktörü olmalarına imkân verileceği vurgulanmıştır. Çocukların kent kültürünün oluşturulması sürecinde onların özellikle politika yapımcıları tarafından kentte söz sahibi olmalarına destek olunması gerekliliği ifade edilmektedir. Çocuk meclislerinin çocukların kendi fikirlerinin en iyi ifade ettikleri ve kamuoyuna duyurdukları platform olması nedeniyle bu yapıların güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Değirmencioğlu (2007) yaptığı çalışmada, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda çocukların birer özne değil nesne olarak sunulduğunu ifade etmektedir. Çocuk Bayramı'nda çocuk hakları ve çocuğun katılım hakkı üzerinde durulmamaktadır. Çocukların yaşadıkları zor durumlar, engellenmeler ve çocuğun yararı gibi konulara değinilmemektedir. Uzun süren tören hazırlıkları sırasında yaşanan sıkıntılar ve çocukların kendi sorunlarına ilişkin neler yapabileceği ele alınmamaktadır (s. 142-143).

Cılga (2006) tarafından Ankara-Keçiören ilçesinde, İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü'nün desteği ile 2002-2003 ders yılında "Okul Başkanlığı ve Okul Öğrenci Temsilciliği Projesi" gerçekleştirilmiştir. Araştırmada okulda katılımcı demokrasi uygulamalarının yönetim ve yaşam biçimi olarak ele alınmasının gereği irdelemiştir. Bu çalışma, okulda katılımcı demokrasinin geliştirilmesinin zihniyet, yapı ve uygulama boyutlarında bir değişimin gerekliliğini saptamıştır. Okulda katılımcı demokrasinin gelişmesi için örgüt kültürünün, öğrenci konumunun, sorumluluklarının ve niteliklerinin değişmesinin zorunluluğuna dikkat çekmektedir. Yapılan çalışmanın başarısının yönetim, öğretmen, öğrenci ve anne-baba etmenlerini kapsayan programlara bağlı olduğuna dikkat çekilmiştir. Okulda katılımcı demokrasinin insan hakları ve demokrasi kriterlerine göre işlerlik kazanan bir süreç olarak kurumsallık kazanması gerektiği; öğrenciye yetki devri yapan bir okulda demokrasi kültürünün gelişebileceği dolayısıyla katılımcı modeller içinde öğrenciyi yetkilendirmeye önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Katılım perspektifi ile yapılan önemli çalışmalardan biri Değirmencioğlu (2005) tarafından başlatılan bir kampanyadır. Kampanya kapsamında çocuklardan başbakana mektup yazmaları istenmiştir. Çocukların yazdıkları mektuplar toplanarak kitaplaştırılmıştır. Kitapta 9 yaşında bir çocuğun yazdığı şiir şu şekildedir (s. 70):

DUYUN SESİMİ

Duyun sesimi size sesleniyorum.

Duyun sesimi, sonra da bir çevrenize bakın!

Sonra Türkiye'ye sonra ise Dünya'ya

Bir bakın neler oluyor.

Dünya'da...

Bir sesimi duyun güzelleşsin dünya.

Çocuklar seslerinin duyulmasını istemektedir. Çocukların sesi katılımcı demokrasi için kritik öneme sahiptir. Onların görüşlerinin benimsenmesi toplumları daha iyi politikalara ve hizmetlere ve nesiller arası ilişkilerde saygı kültürüne yönlendirebilir (Johnson, 2012).

Toğan-Çelik (2022) Türkiye'de anlamlı çocuk katılımını sağlamaya yönelik mekanizmaların varlığı ve işlevini birey, aile ve toplum sistemi içerisinde ele almıştır. Çalışmada eğitim sisteminde çocukların yönetim sürecine ve kararları etkileyecek güce sahip olmadıkları belirtilmektedir. Okul meclislerinin aktif olmaması, yerine yeni bir mekanizmanın kurulmaması; çocukların okul düzeyinde yapılan çalışmalara katılma, uygulama, değerlendirme rollerinin bulunmaması önemli bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır.

Koca (2022) yaptığı çalışmada çocukların yaşadıkları şehir, mahalle veya mekânla kurdukları bağ çerçevesinde, katılım haklarını etkinleştirmeyi amaçlamıştır. Çocukların yaşadıkları şehre dair kararlara katılımına ilişkin örnek çalışmalar incelenerek saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Saha çalışmasında katılımlı eylem araştırması yöntemi kullanılmıştır. Saha çalışmasında çocuklar, uzmanlar, akademisyenler, şehir plancıları, mimarlar, çocuklarla çalışan sivil toplum örgütü temsilcileri, kamu kurumu temsilcileri hedef kitleyi oluşturmuştur. Araştırmacı, katılımcı, eşit ve iş birliğine dayalı bir yaklaşımla saha sürecini kurgulamış; sorunu hedef kitle ile beraber çözüme ulaştırarak uygulama aracı önermiştir. Katılımın, yasa koyucular ve karar vericiler tarafından tam anlamıyla yerleşmemiş olduğuna dikkat çekmiştir.

Türkiye'de çocuklarla yapılan çalışmaların sayısının gün geçtikçe arttığı ancak bu çalışmaların çoğunda çocukların katılımlarının tam olarak sağlanamadığı görülmektedir (Bulut, 2022).

Sonuç ve Öneriler

Çocukluk eğitimi ve erken çocukluk pedagojisinde meydana gelen paradigma değişimi çocuklarla yapılan araştırmalarla ilgili uzun süredir kabul edilen birçok varsayımın sorgulanmasına

neden olmuştur (Stephenson, 2009). Alanyazın incelendiğinde genel olarak, çocuk dostu yöntemlerin geliştirilmesinde bir artış olduğu görülmektedir. Çocukların kendi gelişim hikâyelerini oluşturmada oynadıkları aktif rol giderek daha fazla kabul görmesine rağmen çocukların kendi deneyimlerine ilişkin yürütülen araştırmaların çoğu, yetişkinler tarafından yönlendirilmekte, tasarlanmakta, analiz edilmekte ve yaygınlaştırılmaktadır. Weller (2006), yetişkinler ile çocuklar arasındaki güç sorunlarının devam ettiğini ileri sürmektedir. Bunun önemli sebeplerinden biri yetişkinlerin çocuklar için neyin iyi olduğunu ve olayların onları nasıl etkilediğini çocuklardan daha iyi bildiklerini varsaymalarıdır (Greene ve Hill, 2005). Çocuklar, sığ kelime dağarcığına ve daha az deneyime sahip olabilirler. Ancak araştırmacıların, yetişkinlerin bilgilerinin çocuklarınkinden üstün olduğu (Alderson ve Goodey, 1996) bilginin yetişkinler tarafından sahiplenildiği, kontrol edildiği ve başkalarına aktarıldığı yönündeki hâkim varsayımın üstesinden gelmeleri gerektiği belirtilmektedir (Burke, 2005). Kim (2016) çocuk katılımlı araştırmaları eleştirel bir bakış açısıyla inceleyerek bu araştırmalardan elde edilecek faydaların büyük ölçüde yetişkinlerin ne kadar kapsayıcı olduğuna bağlı olduğunu ileri sürmüştür. Lewis'e (2002) göre çocuklarla araştırma erişim, onay, gizlilik, geri bildirim, mülkiyet ve sosyal sorumluluk gibi riskli alanlar içermektedir. Fargas-Malet vd. (2010) çocuklarla yapılan araştırmalarda onay alma, araştırma ortamı, veri toplama, çocuk koruma konuları, bilgilendirme, risk değerlendirmesi ve etik çıkarımların göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamıştır. Benzer şekilde Kleine vd. (2016) çocuklarla yapılan tüm katılımcı araştırmalarda geçerli olan etik zorluklar ve eşitlik unsuruna değinerek çocukların yaş, kültürel, etnik, dini, okuryazarlık gibi pek çok açıdan farklılık gösterdiğini, bu durumun çocukların kullanmayı tercih ettikleri yöntemleri etkileyeceğine dikkat çekmiştir. Çok yönlü yaklaşımın önemini vurgulayan Bartlett (1998), çocukların aktif katılımını sağlayabilecek uygun araçların eksikliğini temel sorunlardan biri olarak değerlendirmektedir. Çocukların katılım sürecini yaratıcı yollarla belgelemek için daha fazla çalışmaya ihtiyaç bulunduğunu ifade etmektedir. Punch (2002), çocukların toplumdaki algılarının ve marjinal konularının çocuk katılımlı araştırmaların geleneksel araştırmalardan potansiyel olarak farklılaşmasının temel nedenleri olarak görmektedir. Bunların yanı sıra çocuk merkezli araştırmaların artmasıyla birlikte araştırma metodolojisinde geçerlilik ve güvenilirlik konuları (Cremin ve Slatter, 2004; McLaughlin, 2005); çocukların araştırmalara dâhil olmaları için gereken bilgi ve becerilere sahip olmadıkları görüşleri (Christen ve Prout, 2002; Kellett, 2005) gibi birtakım sınırlılıklardan ve engellerden söz edilmektedir. Graham vd. (2017), araştırmaların planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesinde karşılaşılan zorluklara dikkat çekmiştir. Hammersley (2017) çalışmasında çocukların kendi başlarına incelenmeye değer oldukları; çocukluğun sosyal bir yapı olduğu; çocukların sosyal aktörler olarak ele alınması gerektiği; katılımcı yöntemlerin çocukluk araştırmaları

için standart olduğu şeklinde çocukluk çalışmalarının temel ilkeleri olarak kabul ettiği bazı ilkeleri sorgulamaktadır.

Çocuklar toplumsal değişime katkı sunabilecek hak sahibi bireylerdir. Geleceğin demokratik vatandaşları olan çocukların her türlü ortamda katılım hakkı tanınmalıdır. Çocuk hakları bağlamında katılımlı araştırmalarda dikkat edilmesi gereken temel ilkeleri Graham vd. (2013) şu şekilde sıralamıştır:

- Araştırmaya katılımları açısından, hiçbir çocuk cinsiyeti, ırkı, dini, yapabilirlikleri ya da diğer herhangi toplumsal ya da siyasal özelliklerinden dolayı ayrımcılıkla karşılaşmamalıdır (Madde 2).
- Araştırmacılar, araştırma kuruluşları ve hükümetlerin çocuklar için en iyisi neyse onu yapma ve çocukların korunmalarını sağlama sorumlulukları vardır (Madde 3).
- Çocukların, sömürücü, kendilerine zarar veren ya da sağlıkları, eğitimleri ve gelişmeleri açısından sakıncalı araştırmalara karşı korunma hakları vardır (6, 19, 32 ve 36. maddeler).
- Araştırmacıların araştırma sürecinde gündeme gelen konulardan olumsuz biçimde etkilenmeleri halinde çocukları danışmanlık ve destek hizmetlerine yönlendirme sorumlulukları vardır (Madde 39).
- Araştırma, çocukların konuşarak, çizerek, yazarak ya da başka yollardan görüşlerini dile getirme haklarına saygılı olmalıdır. Araştırmacıların, çocukları dinleme ve görüşlerini ciddiye alma sorumlulukları vardır (12. ve 13. Maddeler).
- Araştırmada yer almanın oluşturucu-yapılandırıcı bir değeri vardır; dolayısıyla araştırma, yetenek ve yapabilirliklerini kullanıp geliştirmelerinde çocuklara yardımcı olmalıdır (5, 6, 12, 13. maddeler).
- Araştırma süreci boyunca bedenen ya da zihnen incinmeden ve kötü muameleden korunma tüm çocukların hakkıdır (Madde 19).
- Araştırmada çocukların cezalandırılmalarına izin verilemez (Madde 37).

Çocuk katılımlı araştırmalar, çocuklarla ilgili ne gibi olumlu değişiklikler ortaya çıkarabilir? Çocuklar bu değişimin gerçekleşmesi sürecinde nasıl güçlendirilebilir? Çocuklar yetişkinlerle makul ölçüde eşit, bilgili ve baskısız şartlarda nasıl çalışabilirler? Çocuklardan ne kadar sorumluluk taşımalarını beklemek adildir? Yetişkinler onları desteklemek için ne kadar müdahale etmelidir? Yetişkinler, çocukları manipüle etmekten nasıl kaçınabilir? (Alderson, 2008) gibi bazı temel soruları ve çelişkileri barındırmakla birlikte araştırmacılar, çocukları araştırma sürecine dâhil eden çalışmalar yürütmeye devam etmektedir. Bazı araştırmaların yetişkinler tarafından tasarlanan ve yönetilen projeler olmak üzere belli sınırlar dâhilinde olduğu görülse de (Brownlie, 2009; Franks, 2011);

çocukların ve yetişkinlerin birlikte yaklaşımlar geliştirdiği ve kararlar aldığı ortaklık şeklinde çalışmalar yapılmaktadır (Anselma vd., 2019; Kumpulainen vd., 2014; Lundy ve McEvoy, 2012; Michail ve Kellett, 2015; Milstein, 2010; Prasad, 2013). Bu araştırmaların yetişkinlerin yaptığı çocuk araştırmalarının yerini alabileceği şeklinde düşünülmemesi, onları tamamlayıcı nitelikte olabileceğinin anlaşılması gerekmektedir (Kellett, 2010). Kendi yaşamlarını ilgilendiren kararları etkilemek için daha fazla fırsata sahip olan çocukların (Crivello vd., 2009) uygun rehberlik sağlandığında araştırmacı veya ortak araştırmacı olarak değerli katkı sağlayabileceği düşünülmelidir (O'Donnell, 2017). Tüm çocukların her türlü araştırmayı yürütebilecek yetkinlikte olduğunu ya da hiçbir çocuğun herhangi bir araştırmayı yürütebilecek yetkinlikte olmadığını iddia etmek yersizdir. Her şeyden öte çocuk katımlı araştırmaları gözlemlemek, deneyimlemek çocukluk çalışmaları için önemli bir araştırma alanıdır (Thomas, 2021).

Araştırmacılar, çocuk katılımının artırılması konusunda daha geniş sorular sormaya çalışmalı; çocukların araştırmaya dâhil olmaktan keyif almasını sağlamayı ve kendi dünya görüşlerini iletme becerilerini kolaylaştırma yolunu aramalıdır. Çocukların görüşlerini, deneyimlerini anlamak amacıyla yapılan katımlı araştırmaların, araştırma etiği gibi önemli disiplinler arası tartışmalara katkıda bulunma potansiyeline sahip olduğu düşünülmektedir. Katılım, araştırma kalitesini artırabilir. Katılım, çocukların refahında kalıcı ve olumlu bir değişime yol açmaktadır. Çocukların karar alma süreçlerine katılımı, hizmetleri etkileyebilmekte; bireysel, kurumsal ve toplumsal düzeyde dönüşüme neden olabilmektedir (Johnson, 2012).

Geleneksel sosyal araştırmaların aksine katılımcı yaklaşımlar özgürleştirici, daha demokratik, çocukların bireyler olarak eylemliliğine saygılıdır (Gallacher ve Gallagher, 2008). Çağdaş katılımcı yöntemlerin ve çağdaş etiğe uygun araştırma tasarımlarının geliştirilmesinin öncelikli yolu çocuklara yetkin katılımcılar olarak saygı gösterilmesidir (Alderson, 2005). Çocuklara yalnızca yetişkinlerin belirlediği araştırma sorularına yanıt veren pasif nesnelere olarak davranan araştırmalar onlar için önemli hususları gözden kaçırabilir. Sinclair'in (2004) belirttiği gibi katılımın çocuklar için daha anlamlı olabilmesi için tek seferlik ve göstermelik katılımın ötesine geçilmesi gerekir. Katılım, yetişkinlerin çocuklarla olan ilişkilerinin ayrılmaz bir parçası olarak yerleşik hale gelmelidir. Katımlı araştırmalar, çocuklara sadece görüşlerinin sorulduğu istişârî bir katılımdan, diyalogun güçlendirildiği işbirlikçi bir katılıma doğru yol alınmayı gerektirir. Kapsayıcı, saygılı, etik araştırma stratejileri geliştirebilmek için diyalogla karakterize edilen, etkileşimli yollar bulmaya ve yol açmaya çaba gösterilmelidir. Çocukların kendilerini ifade etmek için bir alana ve anlayışlı bir izleyici kitlesine ihtiyaçları olduğu kabul edilmelidir (Lundy, 2007).

Çocuklarla katılımcı araştırma, çocukların ihtiyaçlarına ve gerçekliğine daha iyi uyarlanmış politikalar geliştirmeye olanak tanır. Çocuğun araştırmaya katılımı, özgüven geliştirmelerini ve

toplumun aktif bir parçası olarak tanınmalarını teşvik eder. Katılım, çocukların araştırmanın tüm aşamalarına dâhil edilmesi durumunda daha anlamlı kabul edilmektedir. Çocukların ihtiyaçları, sorunları ve istekleri dinlenerek araştırma sürecine erken bir aşamada dâhil etmeye çalışılmalıdır. Katılımcı araştırma, çocukların gelecekteki gelişimlerini destekleyen önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Çocuklar, tamamen yetişkinler tarafından yönetilen bir dünyaya aktif olarak katılmaya çabalamaktadır. Daha iyi bir gelecek için çocukların araştırmalarda seslerini yükseltmelerine, çocukların özne olduğu araştırma yöntemlerinin geliştirilmesine ve bu yönde çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu bağlamda;

- Araştırmacılar çocuklara görüşlerini sormanın ötesinde katılımlı eylem araştırmaları yoluyla katılımın nasıl geliştirilebileceği konusunda daha uzun vadeli ve kapsamlı şekilde çalışmalar gerçekleştirebilir.
- Okullar katılımlı araştırma alanları olarak büyük bir potansiyele sahiptir. Öğrencilerin ve öğretmenlerin öğrenme-öğretme sürecini birlikte yönetmeleri veya birlikte araştırmalar yapabilmeleri için çocuk dostu yöntemler geliştirilmelidir.
- Ulusal politikalar, yerel yönetimler ve kurumların çalışmaları; çocuğun katılım haklarının öneminin görünür kılınması, teşvik edilmesi, çocukları ve gençleri araştırmanın tüm aşamalarına aktif olarak dâhil eden uygulamaların geliştirilmesi üzerine yoğunlaşmalıdır.
- Üniversiteler, okullarda katılımcı yaklaşımların bir değerler çerçevesi olarak kullanılmasını desteklemek amacıyla okul liderlerine ve öğretmenlere mesleki gelişim sağlayabilir.
- Çocukları ve gençleri aktif araştırmacılar olarak güçlendirmek; çocukların bilimsel araştırma yapma becerilerini desteklemek amacıyla okul-üniversite iş birliği ile gerçekleştirilen araştırmalar yaygınlaştırılmalıdır.
- Sınırlı okuma becerisine sahip çocukların görüşlerini, anlayışlarını, deneyimlerinin derinliğini ortaya çıkarmada çeşitli türden çocuk dostu yaklaşımlar hakkında daha fazla araştırma yapılabilir.
- Çeşitli kültürlerden veya farklı yaşam gerçeklerinden gelen çocukların yaşam deneyimlerini yakalamak için nitel ve nicel yöntemlerin bir arada olduğu karma araştırma yöntemleri kullanılabilir.
- Eğitim, sağlık ve çocuk koruma kurumlarında çocukların değerlendirici yorumlarını ve tavsiyelerini toplamak için işlevsel mekanizmalar geliştirilebilir.
- Çocuklar araştırma sürecinde yalnızca görünüşte dikkate alınan bir nesne haline gelmemeli; araştırmacılar çocukların “özne” veya “iş birlikçi” olmalarına olanak tanımalıdır.

Kaynaklar

- Alderson, P. (2001). Research by children. *International Journal of Social Research Methodology*, 4(2), 139-153.
- Alderson, P. (2005). Designing ethical research with children. A. Farrell (Ed.), *Ethical research with children* içinde (s. 27-36). Open University.
- Alderson, P. (2008). *Children as researchers: Participation rights and research methods*. https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10070478/1/Alderson_children%20as%20researchers.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Alderson, P. & Goodey, C. (1996). Research with disabled children: How useful is child-centred ethics? *Children & Society*, 10(2), 106-116.
- Anselma, M., Altenburg, T., & Chinapaw, M. (2019). Kids in Action: The protocol of a Youth Participatory Action Research project to promote physical activity and dietary behaviour. *BMJ Open*, 9(3), e025584.
- Ataöv, A. & Arkadas-Thibert, A. (2017). *Çocuk alanında çalışan sivil toplum örgütleri için katılımlı eylem araştırması ve öğrenme yöntemi uygulama kılavuzu*. <http://www.cocuklarlagucluyuz.net/yayinlar/cocuk-alaninda-calisan-sivil-toplum-orgutleri-icin-katilimli-eylem-arastirmasi-ve-ogrenme-yontemi-uygulama-kilavuzu> sayfasından erişilmiştir.
- Barker, J. & Weller, S. (2003). Geography of methodological issues in research with children. *Qualitative Research*, 3(2), 207-227.
- Bartlett, K. (1998). Real engagement by children. *Early Childhood Matters*, 9, 112-118. <https://bibalex.org/baifa/Attachment/Documents/124582.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Boyden, J. & Ennew, J. (1997). *Children in focus: A manual for participatory research with children*. <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/children-focus-manual-participatory-research-children/> sayfasından erişilmiştir.
- Bulut, N. Ö. (2022). Erken çocukluk dönemindeki çocuklarla katılımcı araştırmalarda karşılaşılabilecek etik sorunlar. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 6(2), 527-555.
- Burke, C. (2005). "Play in focus": Children researching their own spaces and places for play. *Children Youth and Environments*, 15(1), 27-53.
- Bristow, S. & Atkinson, C. (2020). Child-led research investigating social, emotional and mental health and wellbeing aspects of playtime. *Educ Child Psychol*, 37(4), 115-131.
- Brownlie, J. (2009). Researching, not playing, in the public sphere. *Sociology*, 43(4), 699-716.
- Christensen, P. & James, A. (Ed.). (2017). *Research with children: Perspectives and practices*. Routledge.

- Christensen, P. & Prout, A. (2002). Working with ethical symmetry in social research with children. *Childhood, 9*(4), 477-497.
- Cılga, İ. (2006). Okullarda demokrasi uygulamalarına katılan öğrencilerin ailelerinde demokrasi ve katılım. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 24*(2), 273-296.
- Clark, A. & Moss, P. (2012). *Listening to young children: The mosaic approach*. https://www.researchgate.net/publication/42798589_Listening_to_young_children_The_MOS_AIC_approach sayfasından erişilmiştir.
- Clarke, A. M., Sixsmith, J., & Barry, M. M. (2015). Evaluating the implementation of an emotional wellbeing programme for primary school children using participatory approaches. *Health Education Journal, 74*(5), 578-593.
- Coşkun, A. (2022). *Çocuk dostu kent uygulamalarının çocuk katılımı kapsamında değerlendirilmesi 'Esenler Belediyesi örneği'* (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Cremin, H. & Slatter, B. (2004). Is it possible to access the 'voice' of pre-school children? Results of a research project in a pre-school setting. *Educational Studies, 30*(4), 457-470.
- Crivello, G., Camfield, L., & Woodhead, M. (2009). How can children tell us about their wellbeing? Exploring the potential of participatory research approaches within young lives. *Social Indicators Research, 90*, 51-72.
- Darbyshire, P., MacDougall, C., & Schiller, W. (2005). Multiple methods in qualitative research with children: More insight or just more? *Qualitative Research, 5*(4), 417-436.
- Değirmencioğlu, S. M. (2005). *Sesimi duyun-Benim de sesim var*. Kök.
- Değirmencioğlu, S. M. (2007). Çocuk hakları penceresinden basın: Eleştirel, katılımcı ve yapıcı bir bakış. S. Alankuş (Der.), *Çocuk odaklı habercilik içinde* (s. 135-174). IPS İletişim Vakfı.
- Dierkx, R. J. (2003). Inclusive learning environments for Nairobi's children and youth: lessons for community-based affordable, sustainable, and child-centred school development. *Acta Structilia: Journal for the Physical and Development Sciences, 10*(1), 35-64.
- Dunn, J. (2015). Insiders' perspectives: A children's rights approach to involving children in advising on adult-initiated research. *International Journal of Early Years Education, 23*(4), 394-408.
- Ebrahim, H. B. & Muthukrishna, N. (2005). Research with under fours: Some sense making moves. *Journal of Education, 37*(1), 79-102.
- Eckhoff, A. (2019). Public displays of children's work in early learning and elementary school settings as documentation of children's learning experiences. *International Journal of Early Childhood, 51*(1), 73-91. <https://doi.org/10.1007/s13158-019-00233-8>

- Edmonds, C. N. (2003). *Ethical considerations when conducting research on children in the worst forms of child labour in Nepal*. https://www.ilo.org/ipec/Informationresources/WCMS_IPEC_PUB_1341/lang--en/index.htm sayfasından erişilmiştir.
- Einarsdottir, J. (2005). Playschool in pictures: Children's photographs as a research method. *Early Child Development and Care*, 175(6), 523-541.
- Fargas-Malet, M., McSherry, D., Larkin, E., & Robinson, C. (2010). Research with children: Methodological issues and innovative techniques. *Journal of Early Childhood Research*, 8(2), 175-192.
- Feinstein, C. & O'Kane, C. (2008). *Ethical guidelines for ethical, meaningful and inclusive children's participation practice*. Oslo: Save the Children Norway. <https://childethics.com/library/other-literature/ethical-guidelines-for-ethical-meaningful-and-inclusive-childrens-participation-practice/> sayfasından erişilmiştir.
- Fleming, J. (2011). Young people's involvement in research: Still a long way to go? *Qualitative Social Work*, 10(2), 207-223.
- Franks, M. (2011). Pockets of participation: revisiting child-centred participation research. *Children & Society*, 25(1), 15-25.
- Gallacher, L. A. & Gallagher, M. (2008). Methodological immaturity in childhood research? Thinking through participatory methods. *Childhood*, 15(4), 499-516.
- Gilbert, C. (2022). Walking the popular education spiral-an account and analysis of participatory action research with teacher activists. *Educational Action Research*, 30(5), 881-901.
- Graham, A., Powell, M., Taylor, N., Anderson, D., & Fitzgerald, R. (2013). *Ethical research involving children*. UNICEF Office of Research-Innocenti. <https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/eric-compendium-approved-digital-web.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Graham, A., Simmons, C., & Truscott, J. (2017). 'I'm more confident now, I was really quiet': Exploring the potential benefits of child-led research. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 30(2), 190-205. <https://doi.org/10.1080/09518398.2016.1242803>
- Greene, S. & Hill, M. (2005). *Conceptual, methodological and ethical issues in researching children's experiences*. *Researching children's experience: Approaches and methods*. <https://www.torrossa.com/en/resources/an/4913086#page=16> sayfasından erişilmiştir.
- Greenfield, C. (2004). Transcript: 'Can run, play on bikes, jump the zoom slide, and play on the swings': Exploring the value of outdoor play. *Australasian Journal of Early Childhood*, 29(2), 1-5.
- Grover, S. (2004). Why won't they listen to us? On giving power and voice to children participating in social research. *Childhood*, 11(1), 81-93.

- Hammersley, M. (2017). Childhood studies: A sustainable paradigm? *Childhood*, 24(1), 113-127.
- Hancock, R. & Mansfield, M. (2002). The literacy hour: A case for listening to children. *The Curriculum Journal*, 13(2), 183-200.
- Harris, K. & Barnes, S. (2009). Male teacher, female teacher: Exploring children's perspectives of teachers' roles in kindergartens. *Early Child Development and Care*, 179(2), 167-181.
- Hart, R. (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship*. UNICEF. <https://www.unicef-irc.org/publications/100-childrens-participation-from-tokenism-to-citizenship.html> sayfasından erişilmiştir.
- Hill, M. (1997). Participatory research with children. *Child & Family Social Work*, 2(3), 171-183.
- Hill, M., Laybourn, A., & Borland, M. (1996). Engaging with primary-aged children about their emotions and well-being: Methodological considerations. *Children and Society*, 10(2), 129-144.
- Hogan, D. (2005). *Researching 'the Child' in developmental psychology*. <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=50b34a9ab5baefe5467f7a4e41eb3d00dea25eb7> sayfasından erişilmiştir.
- Johnson, A. (2012). *A short guide to action research*. Allyn and Bacon. https://www.academia.edu/14648018/INTRODUCTION_TO_ACTION_RESEARCH sayfasından erişilmiştir.
- Kaçmaz, T., Türnüklü, A., & Türk, F. (2011). Akran arabulucuların gözünden ilköğretim öğrencilerinin arabuluculuk sürecinde yaşadıkları güçlüklerin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(4), 555-579.
- Kellett, M. (2005). Children as active researchers: A new research paradigm for the 21st century? <https://oro.open.ac.uk/7539/1/MethodsReviewPaperNCRM003.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Kellett, M. (2010). Small shoes, big steps! Empowering children as active researchers. *American Journal of Community Psychology*, 46, 195-203.
- Kılıç, A. Z. (2015). *Katılımcı okul uygulamaları: Eğitimciler için el kitabı*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Kim, C. Y. (2016). Why research 'by' children? Rethinking the assumptions underlying the facilitation of children as researchers. *Children & Society*, 30(3), 230-240.
- Kirby, P. (2004). *A guide to actively involving young people in research: For researchers, research commissioners and managers*, Involve Support Unit, Eastleigh, Hampshire. <https://www.yacwa.org.au/wp-content/uploads/2016/09/InvolvingYoungPeople2004.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Kleine, D., Pearson, G., & Poveda, S. (2016). *Participatory methods: Engaging children's voices and experiences in research*. www.globalkidsonline.net/participatory-research sayfasından erişilmiştir.

- Koca, A. (2022). *Karar alma süreçlerinde çocuk katılımı: İstanbul'da yerel yönetimler için bir yöntem denemesi* (Doktora Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kumpulainen, K., Lipponen, L., Hilppö, J., & Mikkola, A. (2014). Building on the positive in children's lives: a co-participatory study on the social construction of children's sense of agency. *Early Child Development and Care*, 184(2), 211-229.
- Kurt, S. L. (2016). Çocuk haklarına ilişkin temel uluslararası belgeler ve Türkiye uygulaması. *Journal of Social Policy Studies*, 36, 99-127. <http://dx.doi.org/10.21560/spcd.28915>
- Lang, M. & Shelley, B. (2021). Children as researchers: Wild things and the dialogic imagination. *Childhood*, 28(3), 427-443. <https://doi.org/10.1177/09075682211020503>
- Lansdown, G. (2005). *Can you hear me? The rights of young children to participate in decisions affecting them*. The Hague: Bernard van Leer Foundation. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED522740.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Leat, D. & Reid, A. (2012). Exploring the role of student researchers in the process of curriculum development. *Curriculum Journal*, 23(2), 189-205. <https://doi.org/10.1080/09585176.2012.678691>
- Lewis, A. (2002). Accessing, through research interviews, the views of children with difficulties in learning. *Support for Learning*, 17(3), 111-116.
- Lofdahl, A. (2005). 'The funeral': Study of children's shared meaning-making and its developmental significance. *Early Years*, 25(1), 5-16.
- Lundy, L. (2007). 'Voice' is not enough: Conceptualising article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, 33(6), 927-942.
- Lundy, L. & McEvoy, L. (2012). Children's rights and research processes: Assisting children to (in)formed views. *Childhood*, 19(1), 129-144.
- Manassakis, E. S. (2020). Children's participation in the organisation of a kindergarten classroom. *Journal of Early Childhood Research*, 18(1), 18-28. <https://doi.org/10.1177/1476718X19882714>
- Mannion, G. (2007). Going spatial, going relational: Why "listening to children" and children's participation needs reframing. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 28(3), 405-420.
- Mason, J. & Hood, S. (2011). Exploring issues of children as actors in social research. *Children and Youth Services Review*, 33(4), 490-495.
- Maynard, E., Barton, S., Rivett, K., Maynard, O., & Davies, W. (2021). Because 'grown-ups don't always get it right': Allyship with children in research—from research question to authorship. *Qualitative Research in Psychology*, 18(4), 518-536. <https://doi.org/10.1080/14780887.2020.1794086>

- McLaughlin, H. (2005). Young service users as co-researchers: Methodological problems and possibilities. *Qualitative Social Work*, 4(2), 211-228.
- Messiou, K. (2014). Working with students as co-researchers in schools: A matter of inclusion. *International Journal of Inclusive Education*, 18(6), 601-613. <https://doi.org/10.1080/13603116.2013.802028>
- Michail, S. & Kellett, M. (2015). Child-led research in the context of Australian social welfare practice. *Child & Family Social Work*, 20(4), 387-395. <https://doi.org/10.1111/cfs.12087>
- Milstein, D. (2010). Children as co-researchers in anthropological narratives in education. *Ethnography and Education*, 5(1), 1-15. <https://doi.org/10.1080/17457821003768406>
- Mitra, D. L. & Serriere, S. C. (2012). Student voice in elementary school reform: Examining youth development in fifth graders. *American Educational Research Journal*, 49(4), 743-774.
- Morrow, V. (2008). Ethical dilemmas in research with children and young people about their social environments. *Children's Geographies*, 6(1), 49-61.
- Morrow, V. & Richards, M. (1996). The ethics of social research with children: An overview 1. *Children & Society*, 10(2), 90-105.
- Nesbitt, E. (2000). *Children's experience of religion: issues arising from ethnographic study of 8-13 year olds' perspectives*. Alister Hardy Religious Experience Research Centre. https://www.academia.edu/114515358/Childrens_experience_of_religion_issues_arising_from_ethnographic_study_of_8_13_year_olds_perspectives sayfasından erişilmiştir.
- O'Donnell, H. (2017). UFA young researchers and evaluators impact report. *Journal of Extension*, 34(6), 1-16. <https://www.childrensuniversity.co.uk/media/1094/ufa-report-final.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- O'Kane, C. (2000). The development of participatory techniques: Facilitating children's views about decisions which affect them. P. Christensen & A. James (Ed.), *Research with children: Perspectives and practices* içinde (s. 136-159). Falmer.
- Öktem, M. K., Akpınar, İ. E., & Küçük, H. (2020). Yerel yönetimlerde çocuk katılımı: Kâğıthane çocuk meclisi örneği. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 8(1), 218-248.
- Pahl, K. & Pool, S. (2011). Living your life because it's the only life you've got. *Qualitative Research Journal*, 11(2), 17-37. <https://doi.org/10.3316/qrij1102017>
- Prasad, G. (2013). Children as co-ethnographers of their plurilingual literacy practices: An exploratory case study. *Language and Literacy*, 15(3), 4-30.
- Punch, S. (2002). Research with children: The same or different from research with adults? *Childhood*, 9(3), 321-341. <https://doi.org/10.1177/0907568202009003005>

- Pyle, A. (2013). Engaging young children in research through photo elicitation. *Early Child Development and Care*, 183(11), 1544-1558. <https://doi.org/10.1080/03004430.2012.733944>
- Ryu, Y. (2022). Critical inquiry with children as an unlearning process: A South Korean case of critical inquiry centering learning from children. *International Journal of Qualitative Methods*, 21, 1-13.
- Schenk, K. D. & Williamson, J. (2005). *Ethical approaches to gathering information from children and adolescents in international settings: Guidelines and resources*. https://knowledgecommons.popcouncil.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1315&context=departments_sbsr-hiv sayfasından erişilmiştir.
- Shaw, C., Brady, L. M., & Davey, C. (2011). *Guidelines for research with children and young people*. London: National Children's Bureau Research Centre. https://blogs.bournemouth.ac.uk/research/files/2012/09/guidelines_for_research_with_cyp.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Sinclair, R. (2004). Participation in practice: Making it meaningful, effective and sustainable. *Children & Society*, 18(2), 106-118.
- Smith, F. & Barker, J. (1999). Learning to listen: Involving children in the development of out of school care. *Youth and Policy*, 63(1), 38-46.
- Smith, A., Duncan, J., & Marshall, K. (2005). Children's perspectives on their learning: Exploring methods. *Early Child Development and Care*, 175(6), 473-487.
- Spriggs, M. (2010). *Understanding consent in research involving children: The ethical issues. A handbook for human research ethics committees and researchers*. Children's Bioethics Centre. https://ahrecs.com/wp-content/uploads/2015/05/REVISION_HANDBOOK_2010_APRIL.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Spyrou, S. (2016). Researching children's silences: Exploring the fullness of voice in childhood research. *Childhood*, 23(1), 7-21. <https://doi.org/10.1177/0907568215571618>
- Stephenson, A. (2009). Horses in the sandpit: Photography, prolonged involvement and 'stepping back' as strategies for listening to children's voices. *Early Child Development and Care*, 179(2), 131-141. <https://doi.org/10.1080/03004430802667047>
- Thomas, N. P. (2021). Child-led research, children's rights and childhood studies: A defence. *Childhood*, 28(2), 186-199. <https://doi.org/10.1177/0907568221996743>
- Thomas, N. & O'Kane, C. (1998). The ethics of participatory research with children. *Children & Society*, 12(5), 336-348.
- Thomson, P. & Gunter, H. (2007). The methodology of students-as-researchers: Valuing and using experience and expertise to develop methods. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 28(3), 327-342. <https://doi.org/10.1080/01596300701458863>

- Toğan-Çelik, Ç. (2022). *Türkiye’de anlamlı çocuk katılımını destekleyici mekânizmalara ilişkin nitel bir araştırma: Politika analizi ve çözüm önerileri* (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Topçuoğlu, R. A. (2019). Türkiye’de göçmen çocukların katılım hakkı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 408-430.
- UNICEF. (2004). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSozlesme.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Waller, T. & Bitou, A. (2011). Research with children: Three challenges for participatory research in early childhood. *European Early Childhood Education Research Journal*, 19(1), 5-20.
- Weller, S. (2006). Tuning-in to teenagers! Using radio phone-in discussions in research with young people. *International Journal of Social Research Methodology*, 9(4), 303-315.
- World Vision. (2022). World Vision International 2022 Global Report on Child Participation in Decision-Making. <https://www.wvi.org/publications/report/child-participation/2022-global-report-child-participation-world-vision> sayfasından erişilmiştir.
- Wyn, J. (2007). Learning to ‘become somebody well’: Challenges for educational policy. *The Australian Educational Researcher*, 34(3), 35-52.

Extended Summary

Research with child participation is linked to the concept of children's rights. In particular, the belief in the right of children to be heard and to participate has led to the inclusion of children's views in research. The rights in the United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC), which is an important policy document for the development of children's rights, are categorised as the right to life, development, protection and participation (Kurt, 2016). The fact that participation rights are one of the most controversial areas has paved the way for children to start pioneering research designed by themselves (Kellett, 2005; Sinclair, 2004). Children's participation rights in Article 12 of the Convention are related to children's more equal participation in activities and decisions that affect them. As children's participation rights have been brought to the agenda with the Convention, researchers' interest in participatory-based methodological approaches to working with children has started to increase. Researchers have started to design and promote studies in which children conduct research with children (Bulut, 2022; Gallacher and Gallagher, 2008; Hill et al., 1996). Child-centred research is based on dialogue between children and researchers throughout the research process. There is much debate in the literature about child-centred research (Christensen and James, 2017). The issues discussed are mostly based on the position of childhood in society, the attitudes of adults towards children and children themselves. In his study, Punch (2002) investigated the similarities and

differences between research with children and research with adults. It is argued that the main reasons why research with children is potentially different include adults' perceptions of children, the marginalised position of children in society and the inherently different nature of children. Advocates of child participatory research criticise the process of teaching children to conform to adult norms and to value adult culture more (Gallacher and Gallagher, 2008). Developmental psychology's view that childhood is a phenomenon already known to adults, that children behave within predictable age parameters, and that child development is standardised and proceeds in a linear fashion is criticised. Child participatory research can be expanded by including children in the method, level and stage of the research process. It is argued that children, who have been at the forefront in traditional research with their role of providing data, can take an active role in planning questions, collecting and analysing evidence, and explaining findings with a participatory perspective (Alderson, 2001). The increasing acceptance of child participation in social research has had a significant impact on research methods. The participatory research agenda has influenced the development of child-centred methodologies. There are many scientific, moral, political and pragmatic reasons for researching children's experiences. Understanding their experiences of the world is not a simple methodological matter. In the literature, it is seen that a wide variety of methods have been developed and used in studies where children are included in the process of determining research methods and procedures. It is argued that using more than one method in researching children's experiences is a valuable approach that offers opportunities to attract children's attention and capture their perceptions and experiences (Alderson and Goodey, 1996; Darbyshire et al., 2005; Greene and Hill, 2005; Punch, 2002). Barker and Weller (2003) suggest that innovative and inclusive child-centred qualitative research techniques such as observation, photography, diaries, drawings and in-depth interviews should be adopted as a way of developing a child-centred research approach. On the other hand, Smith et al. (2005) argued that using photographs can be a productive strategy for exploring children's thoughts about their learning experiences.

Participatory approaches are emancipatory and democratic. Supporting children as researchers is seen as an important way to balance the power relations between adults and children and to develop social justice for children (Mason and Hood, 2011). Child-centred research is important for understanding children's lives. Active participation of children in research enables their experiences and perspectives to provide information input to the research. Accurate and culturally specific information increases the value and validity of the findings. Systematic information obtained from children can contribute to strengthening laws and practices that promote children's rights and well-being. The increase in research involving children has led many institutions and organisations to develop policies on research ethics to ensure ethical, meaningful and inclusive practices (Edmonds,

2003; Feinstein and O'Kane, 2008; Morrow and Richards, 1996; Schenk and Williamson, 2005; Shaw et al., 2011; Spriggs, 2010). The increasing use of counselling with children has led to the emergence of a large body of literature on the validity and reliability of research methodology (Cremin and Slatter, 2004; Hancock and Mansfield, 2002). Thomas and O'Kane (1998) argue that ethical problems arising in child participatory research can be overcome by using a participatory approach. They argue that a participatory approach can also help reliability and validity. When the literature is analysed, it is generally seen that there is an increase in the development of child-friendly methods. Although the active role of children in constructing their own developmental stories is increasingly recognised, most research on children's own experiences is guided, designed, analysed and disseminated by adults. Studies show that power problems between adults and children persist. One of the important reasons for this is that adults assume that they know better than children what is good for children and how events affect them (Greene and Hill, 2005). For a better future, there is a need for children to raise their voices in research, to develop research methods in which children are the subjects and to carry out studies in this direction. In this context;

- Researchers should look for ways to change the power dynamics by working with children beyond asking their opinions.
- Since schools have a great potential as participatory research areas, children's school experiences can be further investigated with participatory approaches.
- National policies, local authorities and the work of organisations should focus on making visible and promoting the importance of children's participation rights and developing practices that actively involve children and young people in all stages of research.
- Universities can provide professional development for school leaders and teachers to support the use of participatory approaches as a framework of values in schools.
- More research could be done on various types of child-friendly approaches to elicit the views, understandings and depth of experiences of young children or children with limited reading skills.
- Children should be directly informed about the decision-making processes of municipalities and other organisations through social media.
- Research methods that combine qualitative and quantitative methods can be used to capture the life experiences of children from various cultures or different life realities.
- Functional mechanisms can be developed to collect children's evaluative comments and recommendations in education, health and child protection organisations.

- Children should not become merely an ostensible object of consideration in the research process; researchers should allow children to become 'subjects' or 'co-operators'.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hâle getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi veya kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma derleme türünde olduğu için etik kurul kararı gerektirmemektedir.